

διαφόρως ἕκαστος. Ὁ πρῶτος εἰκόνισεν αὐτὴν πορευομένην ἐπὶ τοῦ ταύρου διὰ τῆς θαλάσσης· εἰς δὲ τὴν παραλίαν εἰκονίσθησαν αἱ φίλαι αὐτῆς ὀδυρόμεναι καὶ κραυγάζουσαι διὰ τὴν αἰφνιδίαν ἀρπαγὴν τῆς συντροφου των. 1) Φαίνεται δὲ ὅτι ὁ *Albano* προσεπάθησε κατὰ τὸ μᾶλλον καὶ ἤττον νὰ ἀκολουθήσῃ τὴν περιγραφὴν τοῦ Μόσχου, ἥς ἀνωτέρω ἐμνήσθην. Ὁ δὲ *Paolo* ἐξωγράφησεν αὐτὴν καθ' ἣν σιγμὴν μετὰ τὴν θωπείαν ἐκάθησεν ἐπὶ τῶν νώτων τοῦ ταύρου, οὗτος δὲ ἡτοιμάζετο νὰ ὀρμήσῃ πρὸς τὴν θάλασσαν. 2)

Α. ΠΑΠΑΔΟΠΟΥΛΟΣ ΚΕΡΑΜΕΥΣ.

ΛΟΓΟΣ ΠΑΝΗΓΥΡΙΚΟΣ

ἐκφωνηθεὶς κατὰ τὴν ἐπέτειον ἐορτὴν τῶν
Τριῶν Ἱεραρχῶν, ὑπὸ τοῦ καθηγητοῦ
Π. Καρολίδου.

(Συνέχεια καὶ τέλος).

Τὴν ἀληθῆ ἐπιστήμην ἐδημιούργησαν καὶ ἀνέπτυξαν ἐν τῷ κόσμῳ εἰς βαθμὸν ἀνυπέρβλητον κατὰ τὸν οὐσιώδη αὐτῆς χαρακτῆρα οἱ πάντες τοὺς λαοὺς ἐν τῇ ὁδῷ τῆς πνευματικῆς ἀναπτύξεως ὑπερτερήσαντες Ἕλληνες, ὧν καυχώμεθα ἡμεῖς ὅτι ἐσμὲν ἀπόγονοι. Πάντες σχεδὸν οἱ ἐν τῷ ἀρχαίῳ κόσμῳ διὰ τῆς ἐρεῦνης τῆς ἀληθείας, διὰ τῆς μορφώσεως εὐγενῶν αἰσθημάτων ἐν ἑαυτοῖς καὶ ἐν ἄλλοις ἀνθρώποις εἰς τὸ μέγα ἔργον τοῦ ἐξευγενισμοῦ καὶ τῆς προαγωγῆς τοῦ ἀνθρωπίνου βίου ἐργασάμενοι ἦσαν Ἕλληνες, οὗτοι ἐνόησαν ὀρθῶς καὶ ἀκριβῶς τὴν ἀξίαν καὶ τὴν σημασίαν τοῦ ἀνθρωπίνου βίου, καὶ διὰ τοῦτο ἐν πᾶσι ἐζήτησαν ἐνό-

ησαν καὶ ὥρισαν τὸ ὀρθὸν μέτρον καὶ τὸ ὀρθὸν τέρμα.

Ὁ Προμηθεὺς ὁ συμβολικὸς καὶ ἰδεώδης ἄνθρωπος, ὁ προνοούμενος καὶ διανοούμενος Ἕλληνα κατεβίβασεν ἐξ οὐρανοῦ τὸ ἱερὸν πῦρ τῆς γνώσεως καὶ μετέδωκε τοῖς ἀνθρώποις· καὶ ὁ πραγματικὸς καὶ ἱστορικὸς Προμηθεὺς, ὁ Ἀθηναῖος Σωκράτης καὶ τὴν εὐφυῆ εἰκόνα τοῦ Κικέρωνος πρῶτος ἐκάλεσε τὴν φιλοσοφίαν ἐξ οὐρανοῦ εἰς τὴν γῆν καὶ κατώκισε ταύτην ἐν πόλεσιν καὶ εἰς τοὺς οἴκους εἰσήγαγεν αὐτὴν καὶ τὴν ἠνάγκασε νὰ διδάσκῃ περὶ τοῦ ἀνθρωπίνου βίου καὶ τῶν ἠθῶν, περὶ ἀρετῆς καὶ κακίας· ὁ μέγας ῥήτωρ τῶν Ἀθηνῶν Ἰσοκράτης μεταξὺ τῶν μεγαλοφυγμάτων τῶν ἀρχαίων Ἀθηναίων ὡς πρῶτιστον ἐξ οὗ παρήχθησαν πάντα τὰ λοιπὰ κατατάσσει ὅτι οὗτοι ἐπενόησαν καὶ ἐδίδασξαν τοὺς λοιποὺς Ἕλληνας τὴν φιλοσοφίαν (φιλοσοφίαν καλῶν πᾶσαν ἐν γένει τὴν ἐπιστήμην καὶ πάσας τὰς ἐξ αὐτῆς ἀπορροούσας ἀρετάς) α Φιλοσοφίαν τοίνυν, ἡ πάντα ταῦτα συνεξεῦρε καὶ συγκατεσκεύασε καὶ πρὸς τὰς πράξεις ἡμᾶς ἐπαίδευσεν καὶ πρὸς ἀλλήλους ἐπράυνε, καὶ τῶν συμφορῶν τὰς τε δι' ἀμαθίαν καὶ τὰς ἐξ ἀνάγκης γενομένας διεῖλε καὶ τὰς μὲν φυλάξασθαι, τὰς δὲ καλῶς ἐνεγκεῖν ἐδίδασκεν, ἡ πόλις ἡμῶν κατέδειξε καὶ λόγους ἐτίμησεν, ὧν πάντες μὲν ἐπιθυμοῦσι, τοῖς δ' ἐπιστακμένοις ἐπιφθανοῦσιν.» Ὁ αὐτὸς ῥήτωρ ὑπερηφάνως καυχᾶται ὅτι ἡ πόλις τῶν Ἀθηνῶν διὰ τῆς φιλοσοφίας καὶ τῶν λόγων κατώρθωσεν ἵνα τὸ ὄνομα Ἑλλήνων καταστῇ μᾶλλον διανοίας γνῶρισμα ἢ γένους. Καὶ ἅπασα ἐν γένει ἡ ἀρχαιότης ἐτίμησε καὶ ἐλότρωσε τὴν ἐπιστήμην ὡς τὴν Σεβασμίαν μητέρα καὶ βασίλισσαν πάσης ἀνθρωπίνης ἀρετῆς καὶ τέχνης, ἥς οὐδὲν ποθεινότερον οὐδὲν εὐκτότερον οὐδὲν ἐξοχώτερον. Καὶ διὰ τοῦ στόματος τοῦ ῥήτορος καὶ φιλοσόφου τῆς Ῥώμης τοῦ μεγάλου ἐφαμίλλου τοῦ Δημοσθένους ἀπένειμεν αὐτῇ τὸ ἐνθουσιῶδες πόδε ἐγκώμιον! α Ὡ φιλοσοφία ἡγεμὼν τοῦ βίου ἡ καθοδηγοῦσα εἰς τὴν ἀρετὴν καὶ ἐξελαύνουσα τὴν κακίαν! Τί οὐ μόνον ἡμεῖς, ἀλλ'

1) Βλ. τὸ ἱχνογράφημα τῆς εἰκόνης ταύτης ἐν *Album pittorico descritto da G.B.C. Genova*, 1851—5 τομ. Β' πιν. XXIII.

2) Ἰδέπε καὶ τὴν εἰκόνα ταύτην ἐν τῷ αὐτῷ βιβλίῳ. Β' Τομ. πιν. XXXVIII.

ἔπας ἐν γένει δὲ τῶν ἀνθρώπων βίος ἡδύνατο ἄνευ σοῦ νὰ καταστῇ· σὺ τὰς πόλεις ἐγέννησας· σὺ τοὺς ἀνθρώπους διεσκορπισμένους εἰς κοινωνίαν βίου συνεκάλησας· σὺ τούτους πρῶτον δι' οἰκήσεων εἶτα δὲ διὰ δεσμοῦ τῶν γραμμάτων καὶ τῶν φωνῶν συνέζευξας· σὺ ἐφευρέτης νόμων, σὺ διδάσκαλος τῶν ἠθῶν καὶ τῆς παιδείας ὑπῆρξας, πρὸς σὲ καταφεύγομεν, παρὰ σοὶ ἰσχὺν καὶ βοήθειαν αἰτούμεθα· πρὸς σὲ ἐκ βάθους ψυχῆς παραδίδωμι ἑμαυτὸν ὅλον. Βεβαίως μία ἡμέρα, ἣν διάγει τις, εὐδαιμόνως διὰ τῶν σῶν παιδεύματων προτιμητέα ἀθανασίας καὶ αἰωνιότητος μετ' ἀμαθείας καὶ ἀμαρτίας διανουμένης. Τίνος βοηθείας ἐπωφελέστερον δυνάμεθα νὰ μεταχειριζώμεθα ἢ τῆς σῆς, ἥτις καὶ τὴν γαλήνην τοῦ βίου ἐδωρήσω ἡμῖν καὶ τὸν φόβον τοῦ θανάτου ἀφείλες. Ἄλλ' ἢ ἐπιστήμη (φιλοσοφία) τοσοῦτον ἔτι ἀπέχει ἀπὸ τοῦ νὰ ἐπαινῇται ὑπὸ τῶν ἀνθρώπων ἀναλόγως τῶν πρὸς τὸν ἀνθρώπινον βίον εὐεργεσιῶν αὐτῆς, ὥστε ὑπὸ πολλῶν ἀμελεῖται, ὑποτινῶν δὲ καὶ περιφρονεῖται! Ἀλλὰ τίς τολμᾷ νὰ περιρρονῇ τὴν μητέρα καὶ τροφὸν τῆς ζωῆς καὶ νὰ μολύνῃ ἑαυτὸν διὰ τῆς ἀσεβοῦς ταύτης μητροκτονίας! καὶ τοσοῦτον ἀσεβῶς ν' ἀγνωμονῇ, ὥστε νὰ κατηγορῇ ἐκείνης ἣν ὀφείλει νὰ σέβηται καὶ ὅπου ταν ἔτι δὲν γινώσκει αὐτήν.»

Τὸ μέγα στάδιον τῶν μεγαλουργημάτων τῆς παιδείας καὶ τῆς ἐπιστήμης εἶναι αὐτὴ ἡ πάτριος ἡμῶν ἱστορία. Ανατρέχοντες εἰς αὐτὴν διὰ τοῦ ρεύματος τοῦ χρόνου καὶ ἀναδιφῶντες τὰς σελίδας αὐτῆς εὐρήσομεν ἐν ἐκάστη σχεδὸν ἐξ αὐτῶν τὰ μεγάλα ἐκεῖνα τρόπαια τῶν μεγάλων ἀγώνων τῆς ἀνθρωπίνης διανοίας ἐναντίον τῆς φύσεως, δι' ὧν τὸ τῶν Ἑλλήνων γένος ἐκτῆσατο τὸ μέγα καὶ ἄφθιτον κλέος ἐν τῇ ἱστορίᾳ τοῦ κόσμου, ἐν πᾶσι τοῖς τόποις, ἐν πᾶσι τοῖς λαοῖς, ἐν πᾶσι τοῖς αἰῶσι· δι' ὧν λέγω ἡ μικρὰ Ἑλλάς, ἡ ἐλαχίστη αὕτη γωνία τῆς Εὐρώπης, ὑπέταξε διὰ τῶν ἠθικῶν ὅπλων τῆς διανοίας τὴν μεγάλην Ἀσίαν καὶ ἐπέβαλεν αὐτῇ τὰς ἰδέας, τὴν γλῶσσαν, τὰ ἥθη καὶ τὸ πνεῦμα αὐτῆς καὶ αὐτὴν τὴν θείαν καὶ

οὐράνιον διδασκαλίαν, ἣν ὁ Υἱὸς καὶ Λόγος τοῦ Θεοῦ ἀνεκοίνωσε τοῖς ἀνθρώποις, τὸ ἑλληνικὸν πνεῦμα ἐδέξατο, κατενόησε, διεῖρθε, ἐδογματίσας καὶ διετύπωσε καὶ οὕτω κατέστησε αὐτὸ προσιτὸν πᾶσι τοῖς λαοῖς καὶ διὰ τῆς διαδόσεως αὐτῆς ἐπεξέτεινε τὸ ἴδιον ἑαυτοῦ ἠθικὸν κράτος ἐπὶ τὸν κόσμον. Καὶ αὐτὸν δὲ τὸν κοσμοκράτορα τῆς Ῥώμης λαόν, τὸν διὰ τῆς ὑπεροχῆς τῶν ὕλικῶν ὅπλων ὑποτάξαντα τὴν Ἑλλάδα ὑπὸ τὸ πολιτικὸν καὶ στρατιωτικὸν αὐτοῦ κράτος, αὕτη διὰ τῆς ὑπεροχῆς τῶν ἠθικῶν ὅπλων ὑπήγαγεν ὑπὸ τὸ ἠθικὸν αὐτῆς κράτος καὶ αὐτοὺς δὲ τούτους τοὺς πολιτικούς καὶ στρατιωτικούς ἄρχοντας ὥς περ δούλους καὶ ὄργανα ἠθικά μεταχειρισθεῖσα μετέδωκε διὰ τῶν λεγεῶνων αὐτῶν τοὺς θηταυροὺς τῆς διανοίας καὶ ἐπεξέτεινε τὸ πνευματικὸν αὐτῆς κράτος ἐπὶ τῶν τέως ἀγρίων καὶ βαρβάρων ὑπερβορείων λαῶν τοῦ ζοφεροῦ μεσονυχτίου σκότους καὶ ἔθηκεν ἐν αὐτοῖς τὰ σπέρματα ἐκεῖνα τῆς πνευματικῆς ἀναπτύξεως, δι' ὧν σήμερον ἀνελίσσεται πρὸ ἡμῶν τὸ λαμπρὸν καὶ ἐξάίσιον μεγαλεῖον ἐκείνων τῶν λαῶν. Ἀλλὰ φεῦ! καθ' ὃν ἀκριβῶς χρόνον τὸ πνευματικὸν κράτος τοῦ ἑλληνισμοῦ ἐπεξετάθη ἐφ' ἅπαντα τὸ νῦν πεπολιτισμένον κόσμον, καθ' ὃν χρόνον αἱ ἀκτῖνες τοῦ ἠθικοῦ αὐτοῦ φωτός ἀντηνάκλων φαιδρῶς ἐφ' ἅπαντας τοὺς εἰς τὴν ὁδὸν τῆς ἀναπτύξεως εἰσελθόντας λαοὺς, ὥς νὰ ἐξηντλήθη τὸ φῶς τοῦτο ἐν τῇ ἐστίᾳ αὐτοῦ, ὥς νὰ ἐπληρώθη ὁ μέγας προορισμὸς τοῦ ἑλληνισμοῦ ἐν τῷ κόσμῳ, κατὰ τὸν αὐτὸν ἀκριβῶς λέγω, χρόνον, ἡ χώρα ἡ τέως κοιτὶς τῆς ἐπιστήμης, τῆς ποιήσεως, τῆς τέχνης, τῶν ἰδεῶν καὶ πάσης ἠθικῆς ἀναπτύξεως ἐκπίπτει ἐκ τοῦ ὕψους τοῦ παρελθόντος αὐτῆς. Νεφέλαι καὶ σκόπη ζοφερά καλύπτουσι τὸν τέως αἰθριὸν οὐρανὸν τοῦ ἠθικοῦ αὐτῆς ὀρίζοντος· αἱ θαυμάσιαι γοητευτικαὶ εἰκόνες τῆς αἰθρίου καὶ εὐδίου ἡμέρας, αἱ ὑψηλαὶ μορφαὶ τῆς Ἑλλάδος ἐκλείπουσι βαθμυδὸν καὶ τέλος οἱ ὑπολειφθέντες σπινθῆρες τοῦ ἀρχαίου ἑλληνικοῦ βίου ἐξηφανίσθησαν ὅλως. Ἐνθεν μὲν ἐκ βορρᾶ ἐνθεν δὲ ἐξ ἀνατολῶν

διεχύθησαν ἀκατάσχετοι ὄρδαί τέως ἀγνώστων λαῶν καὶ ὡς ὀρμητικὰ κύματα θαλάσσης κατέκλυσαν τὸ ἔδαφος τῶν ἐνδόξων καὶ κλασικῶν χωρῶν τῆς Ἑλλάδος. Τὸ πρὸ πολλοῦ ἐτοιμόρροπον κτίριον τοῦ Χριστιανικοῦ Ἑλληνικοῦ κόσμου δονεῖται σφοδρῶς καὶ μετ' ἐκπληκτικοῦ πατάγου καταπίπτει τὸ ἐκ θεμελίων κλονηθὲν οἰκοδόμημα. Ὁ, τι δι' αἰώνων ὀλοκλήρων ἐπλχε τὸ ἀνθρώπινον πνεῦμα, ὅ, τι δι' ἀγώνων τόσων γενεῶν ἐγεννήθη, καὶ δι' ἀδαμάστου ἐνεργείας καὶ πείρας αἰώνων ἐτελειοποιήθη καὶ ἐστερεώθη, πάντα τὰ μνημεῖα τῆς δυνάμεως, τοῦ πνεύματος καὶ τῆς ἀρετῆς τοῦ ἑλληνικοῦ κόσμου, πάντα συνετρίβισαν εἰς λυπηρὰ συντρίμματα. Βεβαίως ὑπὸ τινὰ ἐποψιν τὰ βαρβρικά ἐκεῖνα στίφη φαίνονται ἡμῖν ἐν τῇ καταστρεπτικῇ καὶ ἀνατρεπτικῇ πορείᾳ αὐτῶν, ὡς ὄργανα τῆς Νεμέσεως ἣν εἶχον ἐπισύρει καθ' ἡμῶν ἀνομήματα ἁμαρτίαι πολλῶν γενεῶν καὶ πολλῶν αἰώνων. Ἀλλὰ τὰ ὄργανα ταῦτα τῆς Νεμέσεως ἐν τῷ βαρεῖ βήματι αὐτῶν συνέτριψαν ἀδιακρίτως καὶ μετὰ τῆς αὐτῆς λύσεως τὰ μνημεῖα τῆς σοφίας καὶ τῆς ἀρετῆς, μεθ' ἧς καὶ τὰ τῆς ἀνοίας καὶ κακουργημάτων.

Μετ' ἀγρίας ὀρμῆς βαδίζουσιν ἐπὶ τῶν ἐρειπίων τούτων οὐδενὸς σεβόμενοι ἢ φειδόμενοι τῶν θησαυρῶν τοῦ κλασσικοῦ ἑδάφους καὶ οὐδὲν νοοῦντες ἀπὸ τῶν διδακτικωτάτων εἰκόνων ἀγνώστου αὐτοῖς παρελθόντος. Εὐτυχεῖς ἐν τούτοις ἡμεῖς διότι ὀλίγοι τινες σπινθῆρες φωτὸς ἐκ τοῦ ἀποσβεσθέντος ἱστορικοῦ κόσμου διασωθέντες ἐφώτισαν ἀμυδρῶς τὰς μακρὰς ζοφερὰς νύκτας τῆς πολιτικῆς ἐθνικῆς καὶ ἠθικῆς ἡμῶν δουλείας. Εὐτυχεῖς ἡμεῖς, διότι διεσώθησαν ἐκ τοῦ κατερειπωθέντος οἰκοδομήματος ὀλίγοι τινες θεμέλιοι λίθοι, ἵνα ἐπ' αὐτῶν ἀνεγείρωμεν ἐκ νέου τὸ ἐθνικὸν καὶ Ἑλληνικὸν οἰκοδόμημα ἡμῶν. Ἐν μέσῳ τῆς φοβερᾶς ἐκείνης θυέλλης τῆς ἐρήμου, ἥτις κατέστρεψε τὸ ἐθνικὸν ἡμῶν κτίριον, ἐν μέσῳ τῶν μαινομένων ἐκείνων κυμάτων τοῦ πελάγους, ἐν τῷ θεινῷ ἐκείνῳ ναυαγίῳ τοῦ πολυτλήμονος σκάφους τοῦ ἐθνικοῦ ἡμῶν

(ΟΜΗΡΟΣ ΦΥΛ. Δ')

βίου ὑπῆρξαν τινὲς γωνίαι ἄσυλοι ὥσπερ ὄασις ἐν Σκυθικῇ ἐρημίᾳ ἢ νησίδα ἐν μέσῳ μαινομένου πελάγους, ἅτινα ἐδέχθησαν εἰς τὸν παρηγορον αὐτῶν κέλπον τὰ σεπτὰ λείψανα τοῦ καταστραφέντος μεγαλείου ἡμῶν, ἐκεῖ διετηρήθη ἀμυδρὸν ἀλλ' ἀσβεστον τὸ πῦρ τῆς ἐθνικῆς ἡμῶν ἐστίας κατὰ τὴν ζοφεράν καὶ ὀμιχλώδη νύκτα τῆς βαρβαρότητος, ἕως οὗ καταπαυσάσης τῆς θυέλλης καὶ μικρὰς τινος ἐπελθούσης γαλήνης καὶ νηνεμίας ἠδυνήθημεν νὰ σχηματίσωμεν ὑψηλότερα κέντρα φωτὸς καὶ ν' ἀρχίσωμεν οὕτω τὸ πολύπονον, τὸ πολυκίνδυνον, τὸ δυσχερέστατον ἀλλὰ συνάμα τὸ ἱερώτατον καὶ ἐνδοξότατον ἔργον τῆς ἠθικῆς καὶ ἐθνικῆς ἡμῶν παλιγγενεσίας.

Ἐν τῶν σεπτῶν ἱδρυμάτων, ἅπερ ἐν καιρῷ μὲν τῆς συμφορᾶς καὶ τοῦ κινδύνου ἐχρησίμευσαν ὡς ἀσφαλῆ σπήλαια πρὸς ἐναπόθεσιν τῶν σεπτῶν λειψάνων τοῦ πολυτίμου πνευματικοῦ θησαυροῦ τῆς προγονικῆς καὶ ἱστορικῆς ἡμῶν εὐκλείας, ἐν καιρῷ δὲ γαλήνης καὶ ἡρεμίας ἤρξαντο νὰ ἐκπέμπωσιν ὡς ἀπὸ κέντρου ἐστίας τὰς λαμπρὰς καὶ ζωογόνους ἀκτῖνας τοῦ ἠθικοῦ καὶ διανοητικοῦ φωτὸς πανταχοῦ Ἀνατολῆς, εἶναι καὶ ἡ σήμερον μεθ' ἡμῶν καὶ δι' ἡμῶν τὴν μνήμην τῶν μεγάλων τῆς οἰκουμένης διδασκάλων τιμῶσα καὶ γεραίρουσα φερόνυμος τῆς Εὐαγγελικῆς ἀληθείας, σοφίας καὶ παιδεύσεως Ἑλληνικῆ Σχολῆς, τὸ σεπτὸν τοῦτο καὶ ἱερὸν ἐνδιαίτημα τῶν Μουσῶν, καύχημα καὶ σέμνωμα καὶ ἀγλαΐσμα τῆς μεγαλωνύμου Σμύρνης, ὁ πυρρὸς ὁ διαχέων τὸ ἔπλεκτον αὐτοῦ φῶς ἀνὰ πάντα τὸν ἐν Ἀσίᾳ Ἑλληνισμόν, τὸ σεπτὸν μνημεῖον τῶν μεγάλων ἀνδραγαθημάτων τῆς πρὸ ἡμῶν οἰχομένης ἤδη μεγαλωνύμου καὶ ἐνδόξου γενεᾶς ἡρώων, ὅπερ οἱ μάκαρες ἐκεῖνοι ἄνδρες τῆς ἡρωϊκῆς ἐκείνης γενεᾶς ἐδωροφόρησαν ἡμῖν, καὶ ὧν ἐσαεὶ καθίστησιν εὐκλεᾶ, ἀγήρω, ἀθάνατον καὶ ἐνδοξον τὴν μνήμην ἐκείνου τοῦ Παντολέοντος Σεβαστοπούλου καὶ τῶν ἀπιδίμων αὐτοῦ συνεργατῶν. Τοῦτο σὺν τοῖς ἄλλοις ἱεροῖς καὶ εὐγενέσι κειμηλίοις τῆς προγονικῆς ἱστορίας καὶ δόξης ἐκκληρο-

δότησεν ἡμῖν ἡ γενεὰ ἐκείνη, ἵνα φυλάττοντες αὐτὰ ὡς ἱερὰν παρακαταθήκην, ὡς κοινὴν περιουσίαν πασῶν τῶν παρελθουσῶν καὶ μελλουσῶν γενεῶν παραδώσωμεν ἀκεραίαν, ἄθικτον, μᾶλλον δὲ, ἐπηυξημένην καὶ τελειοποιημένην εἰς τοὺς μεθ' ἡμᾶς ἐρχομένους.

Ἄλλ' ἄρα γε ἐκπληροῦμεν ὀρθῶς, ἀκριβῶς καὶ εὐσυνειδήτως τὴν ἱερὰν ταύτην ἐντολήν; Δυστυχῶς καὶ ἐνταῦθα ἰσχύει τὸ ἀψευδὲς λόγιον. «Τὸ φυλάξασθαι τὰ ἀγαθὰ χυλεπώτερον τοῦ κτήσασθαι αὐτά.» Δὲν εἶναι τοῦ παρόντος χρόνου νὰ ἐξενέγκῃ τις ἐριστικὴν ἀπόφασιν ἐπὶ τῆς προκειμένης ἐρωτήσεως. Τὸ καθῆκον παντὸς ἱσταμένου ἐν ἱστορικῷ κύκλῳ μεταβατικῆς περιόδου, ἐνθα παρὰ τὰ τοσαῦτα στοιχεῖα προόδου, ζωῆς καὶ ἀθανασίας ὑποφαίνονται τοσαῦτα ἄλλα διηνεκῶς ἀντιμαχόμενα στοιχεῖα ὀπισθοδρομήσεως, φθορᾶς καὶ θανάτου, τὸ καθῆκον λέγομεν τοῦ τοιούτου εἶναι νὰ ὑποδείξῃ τὰς βαρεῖας συνεπειὰς πάσης λοξοδρομίας ἢ στρεψιμότητος ἐπὶ τοῦ λίαν ἐπισφαλοῦς ἔτι ἐδάφους τῆς ἠθικῆς ἀναγεννήσεως ἡμῶν καὶ προόδου. Καὶ ἐνταῦθα δύναται λίαν προσφυῶς νὰ ἐπαναληφθῇ τὸ ἄλλοτε ἐν ἄλλῃ περιπτώσει κατὰ πολλὰ ἀναλόγῳ τῇ ἡμετέρᾳ ὑπὸ τοῦ μεγίστου τῶν πολιτικῶν τῶν Ἀθηναίων ρηθέν : «Οἱ γοῦν πατέρες ἡμῶν ὑποστάντες Μήδους καὶ οὐκ ἀπὸ τοσῶνδε ὀρμώμενοι, ἀλλὰ καὶ τὰ ὑπάρχοντα ἐκλιπόντες, γνώμη τε πλείονι ἢ τύχῃ καὶ τόλμῃ μείζονι ἢ δυνάμει τὸν τε βάρβαρον ἀπεώσαντο καὶ εἰς τὰδε προήγαγον αὐτόων οὐ χρὴ λείπεσθαι, καὶ τοῖς ἐπιγιγνομένοις πειρᾶσθαι αὐτὰ μὴ ἐλάσσω παραδοῦναι» (Περικλῆς παρὰ Θουκυδ.) Ὅχι! Δὲν εἶναι ὅσιον, δὲν εἶναι δίκαιον, δὲν εἶναι ἄξιον νὰ παραμελῶμεν τῆς ἐμπιστευθείσης ἡμῖν ἱερᾶς περιουσίας καὶ νὰ σκορπίσωμεν ἢ καταστρέψωμεν αὐτήν. Δὲν εἶναι αὕτη ἡ μετέρα μόνον περιουσία, ἡμετέρων ἀγώνων προῦδν, εἶναι προῦδν, ὅπερ ἀγῶνες αἰώνων ἐξεπόνησαν, εἶναι θησαυρὸς ὃν ἐπιμέλεια, πνεῦμα, νοῦς καὶ πείρα ἐν τῇ μεγάλῃ τῶν αἰώνων διαδοχῇ παρήγαγε καὶ ἐμόρφωσε δι

ἡμᾶς, καὶ ὡς νόμιμον κτῆμα πάντων τῶν αἰώνων καὶ σύμπαντος τοῦ Ἑλληνισμοῦ ἐν μέλλοντι. Εὐθύνη μεγάλη ἐπιβαρύνει ἡμᾶς. Εὐθύνη ζητηθήσεται παρ' ἡμῶν ἐν βραχεὶ καὶ ὁ ἀναγκασθῶμεν νὰ δώσωμεν λόγον τῆς διαγωγῆς ἡμῶν. Ὅχι! δὲν πρέπει νὰ διακόψωμεν ἡμεῖς τοὺς δεσμοὺς τοῦς ἠθικῶς συνέχοντας ἡμᾶς μετὰ τοῦ παρελθόντος καὶ τοῦ μέλλοντος, ἡμεῖς οἱ φυσικῶς ἐνοῦντες τὸ παρελθὸν μετὰ τοῦ μέλλοντος. Δὲν πρέπει νὰ καταστῶμεν τὸ μέγα μεταξὺ τοῦ παρελθόντος καὶ μέλλοντος χάσμα ἡμεῖς οἱ ταχθέντες ἵνα συνάψωμεν αὐτὰ δι' ἀρρήκτων δεσμῶν. Εὐθύνη ζητηθήσεται παρ' ἡμῶν.

Ἀλλὰ θὰ μοι εἴπωσιν ἴτως : Τίτι δώσωμεν εὐθύνην καὶ λόγον τῶν πράξεων ἡμῶν; Τίς ἔσται ὁ κρίνων ἡμᾶς; Τί ἡμῖν καὶ πρὸς τὸ παρελθὸν καὶ μέλλον; Ἡμεῖς ἀνήκομεν τῷ παρόντι καὶ ἐκάστη γενεὰ ἐν τῷ κόσμῳ ταύτῃ πορεύεται τὴν ἰδίαν ἑαυτῆς πορείαν καὶ ὑπεύθυνος εἶναι πρὸς μόνην ἑαυτήν. Παρελθὸν καὶ μέλλον ἄγνωστα καὶ ἀκατάληπτα ἡμῖν. Πρὸ ἡμῶν τὸ χάος καὶ μεθ' ἡμᾶς ὁ κατακλυσμός. Τίτι δώσωμεν εὐθύνην; Ναί! Αἱ γενεαὶ παρέρχονται ἀλληλοδιαδόχως ἐκ τοῦ θεάτρου τοῦ κόσμου τούτου ὁ ἄνθρωπος μεταβάλλεται καὶ ἀπέρχεται ἐκ τῆς σκηνῆς· αἱ γυνῶμαι καὶ σκέψεις αὐτοῦ μεταβάλλονται καὶ ἐξαφανίζονται μετ' αὐτοῦ. Ἄλλ' ὑπεράνω τῶν αἰεὶ παρερχομένων γενεῶν, τῶν αἰεὶ μεταβαλλομένων γυναικῶν καὶ σκέψεων ὑπάρχει ἡ αἰώνιος, ἡ ἀθάνατος ἡ ἀμετάβλητος καθολικὴ τῆς ἀνθρωπότητος συνείδησις ἢ συνέχουσα πάντας τοὺς χρόνους εἰς ἅλυσιν μίαν. Ὑπάρχει ἡ ἱστορία ἢ μόνη διαρκῶς μένουσα ἐπὶ τοῦ θεάτρου, ἢ σύγχρονος καὶ συμπολίτις πάντων τῶν ἐθνῶν, πάντων τῶν χρόνων, πασῶν τῶν γενεῶν, ἡ φωνὴ τῆς ἀληθείας, ἡ φωνὴ τοῦ Θεοῦ, τὸ ὑπέρτατον δικαστήριον ἀπάντων τῶν λαῶν, ἀπασῶν τῶν γενεῶν. Ὁ μὴ θέλων νὰ ἴδῃ τὸ πρόσωπον αὐτῆς, ὁ φεύγων τὸν περίβολον αὐτῆς, ἀπαλλοτριούται πάντων τῶν ἀνθρωπίνων δικαιωμάτων, τῆς ἀνθρωπίνης ἐν γένει φύσεως, ὁ δὲ εἰσερχόμε-

νος εἰς τὸν περίβολον αὐτῆς ὀφείλει νὰ δώσῃ εὐθύνην τῶν πράξεων αὐτοῦ. Αὕτη κρίνει ὡς ἀδέκαστος κριτὴς, προστατεύει τὸ δίκαιον τῶν αἰώνων ὅλων, τῆς ἀνθρωπότητος ἀπάσης, ἀνταμείβει τὴν ἀρετὴν διὰ τῆς μεγίστης καὶ καλλίστης ἀμοιβῆς, ἥς δύναιται νὰ τύχῃ ἡ ἀνθρωπίνη φύσις, διὰ τῆς ἀθανασίας τῆς θείας· αὕτη τιμωρεῖ καὶ τοὺς ἐχθροὺς τῆς ἀνθρωπότητος, τοὺς καταχρωμένους τὰ δικαιώματα καὶ τὴν παρουσίαν αἰώνων ὀλοκλήρων, πάλιν διὰ τῆς ἀθανασίας, ἀλλὰ διὰ τῆς ἀθανασίας ἐκείνης ἥς μυριάκις προτιμότερος ὁ αἰώνιος θάνατος.

Ἀπέναντι τοῦ ἀδεκάστου τούτου κριτοῦ θὰ ἐγκαλέσωσιν ἡμᾶς αἱ μέλλουσαι γενεαὶ καὶ εἰς τὴν φωνὴν αὐτῶν αἱ μεγάλαι σκιαὶ τοῦ παρελθόντος ὥσπερ ἐξ ὕπνου βαθείως ἐξυπνήσασαι, αἱ σκιαὶ τῶν γενεῶν αἵτινες κατέστησαν μέγα καὶ εὐκλεές τὸ τῶν Ἑλλήνων ὄνομα, ἐξεγερθεῖσαι ἐκ τοῦ προαιωνίου αὐτῶν τάφου σπεύσουσι πρὸ τοῦ βήματος τοῦ παγκοσμίου δικαστοῦ καὶ ἀποστραφείσαι πρὸς ἡμᾶς μετ' ἀγανακτήσεως ἕμα καὶ ἀπογνώσεως φθέγγονται τὸ παροιμιώδες ἐκεῖνο, ὅπερ ὁ μέγας Καῖσαρ Αὐγουστος μαθὼν τὴν πικρὰν ἐπὶ τοῦ μεγάλου αὐτοῦ στρατοῦ ἐν τῇ ἀπογνώσει αὐτοῦ ἐβόα πρὸς τὸν μακρὰν αὐτοῦ μακρὰν τῆς Ῥώμης εἰς τὰ Τευτονικὰ δάση ἡττηθέντα καὶ φονευθέντα ἤδη στρατηγὸν αὐτοῦ· Βάρρε ἀπόδος μοι τὰς λεγεῶνας! Οὕτω καὶ αἱ σκιαὶ ἐκεῖναι ἀνακράξουσιν ἡμῖν:

ὦ παῖδες Ἑλλήνων τῶν ἀνὰ τὴν Ἀσιατικὴν Ἑλλάδα οἰκούντων, ὦ παῖδες τῶν Ἰώνων οἱ οἰκοῦντες ἔτι τὰς χώρας ἐκεῖνας, ἐν αἷς ἐγεννήθησαν καὶ ἀνεπτύχθησαν τὰ ἀριστα καὶ τελειότατα προϊόντα τοῦ ἀνθρωπίνου πνεύματος, ἅπερ εἶδεν ὁ κόσμος, ἐνθα ἐφάνησαν τὰ ἰδεώδη ἀριστουργήματα τῆς τέχνης καὶ τῆς καλαισθησίας, ὑμεῖς οἱ πατοῦντες τὰ κλασσικὰ ἐκεῖνα ἐδάφη, ἐνθα ἡ Ἑλληνικὴ φαντασία ἐδημιούργησε καὶ ἡ Ἑλληνικὴ ποίησις ἔψαλε τὸν ἰδεώδη τῶν θεῶν καὶ τῶν ἀνθρώπων κόσμον, ἐνθα οἱ τῆς Ἰωνίας φιλόσοφοι ἠνέωξαν εἰς τὴν διάνοιαν τοῦ ἀνθρώπου τὸν ἄχανῃ τοῦ ὑψηλοῦ

καὶ ἀπείρου χῶρον, ἐνθα ὁ φιλόσοφος τῶν Κλαζομένων εἰσήγαγε τὸν διακοσμοῦντα τὴν ὕλην Νοῦν εἰς τὴν ἔρευναν τῶν ὄντων· ὑμεῖς οἱ κατοικοῦντες ἐν τοῖς τόποις ἐκείνοις, ἐν οἷς ἡ τοῦ Ἑλλήνος ἔρευνα ἐστράφη ἀπὸ τοῦ φυσικοῦ κόσμου καὶ ἐπὶ τὸν ἠθικὸν καὶ δημιουργήσασα τὴν ἐπιστήμην τῆς Ἱστορίας παρέσχεν εἰς τὴν Φιλοσοφίαν νέαν ἡδίστην πολυτιμοτάτην καὶ μάλιστα ἀνεξάντλητον ὕλην, καὶ ἐκ τοῦ ἀγόνου θησαυροῦ μνήμης ἔπλασε τὴν τὸν νοῦν καὶ τὸ αἶσθημα διὰ μεγάλων διδαγμάτων καὶ δειγμάτων τρέφουσιν ἐπιστήμην καὶ παρεσκεύασε τὸν ἄνθρωπον εἰς τὴν ὑψίστην τελειότητα αὐτοῦ ἐν τε τῷ δημοσίῳ καὶ τῷ ἰδιωτικῷ βίῳ· ἐν τοῖς τόποις ἐκείνοις, ὁπόθεν διὰ τῶν Σχολῶν τῆς Περγᾶμου ἢ τὴν Ἑλληνικὴν δημιουργικότητα τοῦ πνεύματος διαδεξαμένη Ἑλληνικὴ πολυμαθεὶα διέχεε δαψιλῶς τὰ νάματα αὐτῆς πανταχοῦ τοῦ ἀρχαίου κόσμου· ἐν τοῖς τόποις ἐκείνοις, ἐν οἷς ὁ τοῦ Κυρίου ἐπιστήθιος μαθητὴς ἠνέωξε τὰς πύλας τῆς φιλοσοφίας εἰς τὴν οὐρανόθεν πεμφθεῖσαν διδασκαλίαν τοῦ Εὐαγγελίου· ἐν τοῖς τόποις τέλος ἐκείνοις, ἐνθα χθὲς ἔτι καὶ πρόην οἱ πατέρες ὑμῶν ἐτίθεντο τὴν φαινήν κρηπίδα τοῦ μέλλοντος μεγαλείου τοῦ Ἑλληνισμοῦ ἐν τῇ Ἀσίᾳ δι' ἀγώνων γενναίων καὶ τελεσφόρων, ἰδρύοντες τὴν Εὐαγγελικὴν Σχολὴν καὶ ἄλλα ταύτῃ ὅμοια ἰδρύματα, ὡς κέντρα ἠθικῆς καὶ ἐθνικῆς παλιγγενεσίας. ὦ παῖδες τῶν φιλοκαλούντων μετ' εὐτελείας καὶ φιλοσοφούντων ἀνευ μαλθακίας καὶ τὴν ἰδίαν πατρίδα καὶ διάνοιαν παιδεύουσιν πᾶσι τοῖς λαοῖς καὶ ἔθνεσιν ἐν παντὶ χρόνῳ παρασχόντων, ὑμεῖς οἱ καθ' ἐκάστην ἐπιλανθανόμενοι τῆς ἱστορίας ἡμῶν, οἱ ζητοῦντες τὴν φιλοκαλίαν ἐν πολυτελείᾳ καὶ τὴν μαλθακίαν ἡγούμενοι φιλοσοφίαν, οἱ ὀρεγόμενοι παιδεύσεως οὐχὶ τῆς θείας ἐκείνης καὶ πατρίου τῆς ἀνυψώσεως τὸν νοῦν καὶ ἐξευγενίζουσης τὸ αἶσθημα καὶ δὴ τῆς ἀναγωγῆς τὸν ἄνθρωπον ἐκ τοῦ ταπεινοῦ χῶρου τοῦ ἐγωϊσμοῦ καὶ τῆς ὀλιγότητος εἰς τὴν ἀληθῆ αὐτοῦ καὶ θεῖαν φύσιν, ἀλλὰ τῆς ἐπιπολαίου ἐκείνης καὶ ἐξω-

τερικῆς τῆς οὐδόλως εἰσδυούσης εἰς τὸ βάθος τῆς διανοίας καὶ τῶν αἰσθημάτων, ὑμεῖς οἱ προκρίνοντες τὰ ξένα καὶ ῥθνεῖα ἀντὶ τῶν πατρίων, τὸν τύπον καὶ τὴν ἐπιφάνειαν ἀντὶ τῆς οὐσίας καὶ τοῦ βάθους καὶ κινδυνεύοντες νὰ ἐξαλείψητε ἀπὸ τοῦ πνεύματος τῶν παιδευομένων πᾶν αἶσθημα ἰδεῶδες καὶ ὑψηλὸν καὶ ἐθνικὸν καὶ ὠθοῦντες αὐτὰ εἰς τὸν ἐγωισμόν καὶ τὸν ἐκφυλισμόν, ὑμεῖς οἱ διαγράψαντες ἐκ τῆς σαρκαίας ὑμῶν τὸ Ἑλληνικὸν ἐκεῖνο ἔμβλημα ὅπερ τοσοῦτον ὑπερῆφάνως ἐκληροδότισεν ὑμῖν ὁ γεραιὸς συμπολίτης ὑμῶν ὁ ἀθάνατος τῆς Ἰωνίας αἰδώς :

Αἰὲν ἀριστεύειν καὶ ὑπείροχον ἔμμεναι ἅλ-
λων,

Μηδὲ γένος πατέρων αἰσχυνέμεν οἱ μέγ'
ἄριστοι

Πᾶσιν ἐν ἀνθρώποισι γένοντ' ἀν' ἀπείρονα
γαῖαν.

Ὑμεῖς τέλος οἱ λόγοις πάντοτε ὁμολογοῦντες τὴν καταγωγὴν καὶ τὴν ἀποστολὴν, τὸ παρελθόν καὶ τὸ μέλλον, ἔργοις δὲ διηνεκῶς διαψεύδοντες αὐτά.

Ἀπόδοτε ἡμῖν τὰς ἡμετέρας λεγεώνας· ἀπόδοτε ἡμῖν τὸ μέγα καὶ ἐνδοξον καὶ σεπτὸν ὄνομα, ὑφ' οὗ τὴν σκέπην ζητεῖτε προστασίαν, τιμὴν καὶ σεβασμόν ἐν τῷ κόσμῳ, καὶ ὅπερ ὑμεῖς αὐτοὶ οὔτε τιμᾶτε οὔτε σέβασθε· ἀπόδοτε ἡμῖν τὴν θείαν γλῶσσαν καὶ τὴν ἱερὰν φιλολογίαν, ἅτινα δὲν δύνασθε ἢ δὲν θέλετε νὰ καλλιεργῆτε ἐκκενώσατε τὴν θέσιν, ἣν παρεδώκαμεν ὑμῖν ἐν τῇ ἠθικῇ τάξει τοῦ κόσμου, ἀφοῦ δὲν δύνασθε νὰ κατέχητε αὐτὴν ἐπαξίως· ἐξέλθετε ἐκ τῆς Ἱστορίας ἡμῶν ὑμεῖς οἱ μὴ δυνάμενοι νὰ συνεχίσητε αὐτήν· διασκορπίσθητε εἰς τὸ χάος τὸ ἠθικόν, ὥσπερ τὰ ὄντα ἐκεῖνα τὰ φυσικὰ, ἅτινα πρὸς οὐδὲν ἐλκυόμενα κέντρον φυσικὸν πλανῶνται ἄνευ σκοποῦ εἰς τὸ χάος τοῦ φυσικοῦ κόσμου· ἐπανέλθετε εἰς τὸν σωρὸν τῶν ὄντων ἐκείνων ἅτινα οὐδεμίαν κατέχουσι θέσιν ἐν τῷ κόσμῳ καὶ ἀποκεκλεισμένα τῶν πυλῶν τῆς Ἱστορίας πλανῶνται ἄνευ τινὸς ἀνθρωπίνης ἀποστο-

λῆς εἰς τὸ χάος τοῦ ἠθικοῦ κόσμου. Μὴ ἀξιῆτε νὰ παρατείνητε τὴν ὑπαρξιν ὑμῶν κορυφώμενοι ἐπὶ πατραγαθήμασι· μεταξὺ ἡμῶν καὶ ὑμῶν οὐδεὶς πλέον ὑφίσταται δεσμός ἠθικός· ὁ Ἑλληνισμὸς ἡμῶν πρὸ πολλοῦ κατέστη παγκόσμιος καὶ καθολικὸς ἀποβαλὼν πάντα ἐθνικὸν καὶ ἀτομικὸν αὐτοῦ χαρακτήρα, ἀφοῦ ὑμεῖς ἤμαυρώσατε καὶ διεστρέψατε τὸν ἐθνικὸν τοιοῦτον χαρακτήρα. Μὴ παριστᾶτε τὴν ἐν τῇ ἱστορίᾳ τοῦ κόσμου ὑπαρξιν ὑμῶν ἀναγκαίαν χάριν ἡμῶν τῶν προγόνων σας. Ἡ θέσις ἡμῶν ἐν τῇ Ἱστορίᾳ εἶναι ἐξησφαλισμένη καὶ ἄνευ ὑμῶν τῶν ἀπογόνων. Μυριάκις μᾶλλον ἀθάνατοι μετὰ τὸν θάνατον παρὰ ἐν τῇ ζωῇ, μυριάκις πλέον ἀγαπώμενοι καὶ τιμώμενοι νῦν ὑπὸ τοῦ κόσμου ἢ κατὰ τὴν βραχυχρόνιον ἐν τῇ γῇ ζωὴν ἡμῶν, κατέστημεν ἐπὶ τοσοῦτον ἀκρογωνιαίῳ λίθῳ πάσης ἀνθρωπίνης ἀναπτύξεως, ὥστε τὸ ἀφαιρεῖν τὸ ὄνομα ἡμῶν ἐκ τῆς Ἱστορίας τοῦ κόσμου εἶναι ταῦτό τὸ διασεῖσαι τὸν κόσμον ἐκ τῶν θεμελίων αὐτοῦ.

Μὴ μεγαλαυχῆτε κενῶς δεικνύοντες τοὺς ὑφ' ὑμῶν οἰκουμένους τόπους ὡς κλασσικὰ ἐδάφη, ἐφ' ὧν ἐπάτουν οἱ πρόγονοι ὑμῶν. Ἡμῶν ἡ κατοικία ὠρίσθη εἰς τὸ μέγα Πάνθεον τῆς Ἱστορίας, ἐνθα οἰκοῦμεν τιμώμενοι καὶ λατρευόμενοι ὑπὸ πάντων τῶν ἀκολουθούντων τὰ ἔχνη ἡμῶν ἐν τῇ ὁδῷ τῆς ἠθικῆς δόξης καὶ τοῦ ἠθικοῦ μεγαλείου. Τὸ σκῆνωμα ἡμῶν εἶναι ἐν τῷ πνεύματι καὶ τῇ διανοίᾳ πάντων τῶν ἐπὶ γῆς τιμώντων καὶ σπουδαζόντων τὸ μέγα, τὸ ὑψηλόν, τὸ καλόν καὶ τὸ ἰδεῶδες. Ἐκεῖ ζῶμεν καὶ κινούμεθα καὶ ἐσμέν. Μὴ μεγαλοφρονῆτε ματαιῶς δεικνύοντες τοὺς τάφους τῶν προγόνων σας, «Τάφον γὰρ ἡμεῖς κεκτήμεθα ἐπισημότατον, οὐκ ἐν ᾧ κείμεθα μᾶλλον, ἀλλ' ἐν ᾧ ἡ δόξα ἡμῶν παρὰ τῷ ἐντυχόντι αἰεὶ καὶ λόγου καὶ ἔργου καιρῷ αἰμνυστος καταλείπεται· ἀνδρῶν γὰρ ἀγαθῶν πᾶσα ἡ γῆ τάφος.» (Περικλ. παρὰ Θουκυδ.) Μὴ φέρετε ἀσκόπως πρὸς μαρτυρίαν ὑμῶν τὰς ἐπιγραφὰς τῶν στηλῶν αἱ καταλίπομεν παρ' ὑμῖν «Ἀνδρῶν γὰρ ἐπιφανῶν, ὥσπερ ἡμῶν

οὐ στήλων μόνον ἐν τῇ οἰκείᾳ σημαίνει ἐπιγραφὴν, ἀλλὰ καὶ ἐν τῇ μὴ προσηκούσῃ ἄγραφος μνήμη παρ' ἐκάστῳ τῆς γνώμης μᾶλλον ἢ τοῦ ἔργου ἐνδiciατᾶται (ὁ αὐτὸς αὐτόθι). Μὴ σεμνύνεσθε καὶ ἐπαίρεσθε ἐπὶ τῷ ὀνόματι τῶν Ἑλλήνων· ἡμεῖς γάρ τὸ τῶν Ἑλλήνων ὄνομα πεποιήκαμεν μηκέτι τοῦ γένους, ἀλλὰ τῆς διανοίας τεκμήριον εἶναι καὶ μᾶλλον Ἑλλήνας καλεῖσθαι τοῦ παιδεύσεως τῆς ἡμετέρας ἢ τοὺς τῆς κοινῆς φύσεως μετασχόντας (Ἰσοκράτης). Ἡ μεγάλη καὶ περίπυστος κληρονομία ἡμῶν, τὸ κράτος τῆς διανοίας καὶ τῶν ἰδεῶν, ὅπερ ἰδρύσαμεν ἐπὶ τῆς γῆς, ὅπερ φυσικῶς ἀνῆκεν ὑμῖν, ἀφαιρεθήσεται ἀφ' ὑμῶν καὶ δοθήσεται ἄλλοις λαοῖς, ὧν ἡμεῖς τοὺς προγόνους ἐκαλοῦμεν βαρβάρους, ἀλλ' οἵτινες ἐν τῇ ὁδῷ τοῦ ἠθικοῦ μεγαλείου προήλασαν ἡμῖν καὶ κατέστησαν πρὸς ἡμᾶς ἐγγύτεροι ἢ ὑμεῖς.

Τοιαῦτα θ' ἀνγκράξωσι πρὸς ἡμᾶς αἱ ἐκ τοῦ τάφου ἐγειρόμεναι μεγάλαι σκιαὶ τοῦ παρελθόντος πρὸ τοῦ ἀδεκάστου κριτοῦ τῆς ἱστορίας, ἥτις θὰ ἐξαγγείλῃ τὴν κρίσιν καὶ τὴν ἐτυμηγορίαν αὐτῆς, καὶ ἡ κρίσις αὕτη ἔσται ἡ κρίσις τῶν αἰώνων. Πρὸ τοῦ παγκοσμίου τούτου ἠθικοῦ δικαστηρίου τῶν ἐθνῶν καὶ τῶν λαῶν, οὗ ἡ φωνὴ εἶναι φωνὴ τῶν αἰώνων καὶ τῆς Ἀληθείας, τίς ἔσται ὁ ἀπολογησόμενος ὑπὲρ ἡμῶν; τίς ὁ ζητήσεων ἐλαφρυντικὰς ὑπὲρ ἡμῶν περιστάσεις; τίς αἰτήσεται ὑπὲρ ἡμῶν ἐσχάτην τινὰ προθεσμίαν καὶ δώσῃ ἐνταῦτ' ἐγγύησιν τῆς κατὰ χρόνον τοῦτον διορθώσεως ἡμῶν; Τίς ἔσται ὁ συνήγορος ἡμῶν ἀπέναντι τοῦ βήματος τῆς ἱστορίας;

Πολλὴ ἡ Ἑλλάς καὶ μέγας ἔτι ὁ ἀριθμὸς τῶν εὐγενῶν αὐτῆς τέκνων, ἅτινα διεσκορπισμένα ἀνὰ πᾶσαν τὴν ὑφήλιον ἀσθεστον ἔτι φέρουσιν ἐν τῷ στήθει τὸ ἱερὸν πῦρ τῆς ἀκραιφνοῦς φιλοπατρίας καὶ πασῶν τῶν μετὰ ταύτης συνδεομένων ὑψηλῶν ἰδεῶν, εὐγενῶν αἰσθημάτων καὶ ἀθανάτων φρονημάτων. Δὲν ἐξέλιπε καὶ ἐν τῷ στενῷ κύκλῳ τῆς κοινότητος ἡμῶν πᾶν ζώπυρον γενναίων αἰσθημάτων καὶ ἀκραιφνοῦς πρὸς τὰ

θεῖα καὶ ἰδεώδη καὶ πάτρια στοργῆς καὶ ἀγάπης. Μάρτυς αὕτη αὕτη ἡ Εὐαγγελικὴ Σχολὴ ἡ ζῶσα ἔτι καὶ ἐνεργοῦσα ἐν τῇ δεινῇ χαλεπότητι τῶν καιρῶν, ἐν μέσῳ μυρίων καθ' ὧν παλαίει δυσχερεῶν. Μάρτυρες οἱ ταύτην διέποντες πεφωτισμένοι καὶ ἀπὸ εὐγενῶν αἰσθημάτων ἐμφορούμενοι ἄνδρες· μάρτυς ὁ προσφιλέστατος τῶν νεαρῶν Ἑλληνοπαίδων χορὸς, οἵτινες πανταχόθεν τῆς κατ' Ἀσίαν Ἑλλάδος καὶ τῶν ὀχθῶν τοῦ Αἰγαίου ἀθρόοι προστρέχουσιν εἰς τὸ σεπτὸν ἐκεῖνο καὶ ἱερὸν ἐνδiciαίτημα τῶν Μουσῶν, ἐξ οὗ ἀρϋόμενοι τὰ τῆς σοφίας νάματα καὶ τὰ ὅπλα τοῦ ἠθικοῦ φωτός ἀντικαταστήσουσιν ἡμᾶς εἰς τὸν μέγαν ἀγῶνα τοῦ ἐθνικοῦ καὶ τοῦ ἀνθρωπίνου βίου. Δὲν θὰ εὐρῶσιν ἄρα οὗτοι μιμητὰς καὶ προστάτας ἐν τῇ ἡμετέρᾳ κοινότητι; Ἡ σήμερον ἡμέρα δηλώσει τοῦτο. Ἀλλ' οὐκ ἐκλείψουσιν ἀγαθοὶ στρατιῶται τῷ Θεῷ...

Πρὸς τούτους λοιπὸν ἀποτεινόμενος λέγω μετὰ παρρησίας καὶ πεποιθήσεως. Δεῦτε, ἀναβῶμεν εἰς τὴν Εὐαγγελικὴν Σχολήν! Ἀναβῶμεν τὴν κλίμακα αὐτῆς ὥσπερ κλίμακα τοῦ Εὐαγγελικοῦ Ὀλύμπου, ἐν ᾧ οἰκεῖ ἡ τοῦ Θεοῦ σοφία, ὥσπερ κλίμακα τοῦ Παρθενῶνος, ἐν ᾧ ἐνδiciατᾶται ἡ ἁμωμος, ἡ ἄσπιλλος Παρθένος ἡ οὐράνιος θυγάτηρ, ἡ Θεονόη Ἀθηνᾶ. Εἰσερχόμενοι εἰς τὴν στοάν Αὐτῆς ῥίψωμεν βλέμμα ἐπὶ τὰς κοσμοῦσας αὐτὴν εἰκόνας τοῦ παρελθόντος μεγαλείου. Ἐκεῖ ἡ φαντασία καὶ ἡ διάνοια ὥς διὰ ῥεύματος τοῦ χρόνου θὰ ὑψωθῶσιν εἰς τὰς μεγάλας καὶ ὑψηλὰς ιδέας τοῦ παρελθόντος καὶ ἐκ τοῦ ὕψους τοῦ μεγάλου ἐκείνου παρελθόντος, εἰς ὃ μετεωρισθήσεται ἡ φαντασία, εὐρεῖα ἀνοιγήσεται ἄποψις πρὸς τὸ ἐμπροσθεν ἡμῶν ἀνελίσσόμενον μέλλον. Μόνον ἐκ τοῦ ὕψους τοῦ παρελθόντος δυνάμεθα νὰ ἴδωμεν τὸ μακρὰν ἀφιστάμενον μέλλον. Ἡ ἐκ τοῦ παρελθόντος ἀστράπτουσα μεγάλη τοῦ φωτός αἴγλη θ' ἀντανάκλῃ θαυμασίως ἐπὶ τὴν ἐπιφάνεαν τοῦ μέλλοντος. Καὶ ἐκ τοῦ βάθους τῶν αἰώνων καὶ τῆς ἀπειρίας τοῦ χρόνου ἐγερθήσεται καὶ ὑψωθήσεται κατὰ μικρὸν ἐν τῷ ἠθικῷ ὁρί-

ζοντι ἡμῶν ἡ μεγαλοπρεπὴς εἰκὼν τοῦ μέλλοντος μεθ' ὅλου τοῦ μεγαλείου, μεθ' ὅλου τοῦ κάλλους, μεθ' ὅλης τῆς αἰγλῆς καὶ δόξης, μεθ' ὅλων τῶν ἐλπίδων καὶ μεθ' ὅλου τοῦ ἰδεώδους αὐτῆς. Τὸ φῶς τὸ ἀστράπτον ἐκ τοῦ ὕψους τοῦ παρελθόντος καὶ ἀντανεκλώμενον ἐκ τοῦ ὕψους τοῦ μέλλοντος θὰ διασκεδάσῃ βαθμηδὸν τὸ βαθύ σκοτός τὸ πυκνῶς ἐπισκιάζον τὴν ταπεινὴν καὶ στενὴν ἐπιφάνειαν τοῦ παρόντος. Τὸ παρὸν τοῦτο ὅπερ τοσοῦτον ἀπασχολεῖ ἡμᾶς, ἐξ οὗ νομίζομεν ὅτι ἀρυόμεθα τὰ πάντα καὶ εἰς αὐτὸ ὀφείλομεν τὰ πάντα, τὸ παρὸν τοῦτο μεταξὺ τῶν μεγάλων εἰκόνων τοῦ μεγάλου παρελθόντος καὶ τοῦ ἀχανοῦς μέλλοντος θὰ περιορισθῇ εἰς μαθηματικὸν σημεῖον μόλις ἀντιληπτὸν καὶ ἐπὶ στιγμὴν θὰ ἐξαφανισθῇ μεθ' ὅλης τῆς δειλίας, μεθ' ὅλου τοῦ ἐγωϊσμοῦ μεθ' ὅλων τῶν διαταγμῶν, μεθ' ὅλης τῆς σμικρότητος αὐτοῦ. Ἀπέναντι τῆς ιδέας τοῦ τί ἡμεῖς καὶ τί δυνάμεθα καὶ ὀφείλομεν νὰ ὦμεν θὰ καταισχυνθῇ ἡ ταπεινότης τοῦ παρόντος. Ἀντὶ μικρολόγων καὶ ἐγωϊστικῶν σκέψεων, τῶν ὑλικῶν ἀντιλήψεων, τῶν ψυχρῶν διαλογισμῶν καὶ ταπεινῶν διανοημάτων τοῦ παρόντος θὰ ἐγερθῶσιν ἐν ἡμῖν αἱ ὑψηλαὶ καὶ μεγάλαι ιδέαι τοῦ παρελθόντος καὶ τοῦ μέλλοντος, ιδέαι δεσπόζουσαι παντὸς χρόνου, πάσης φθορᾶς καὶ θανάτου, ιδέαι πατρίδος, ἀνθρωπότητος, ἀθανασίας καὶ ἠθικῆς δόξης, ιδέαι συνδέουσαι ἀπάσας τὰς γενεὰς ἅπαντας τοῦ αἰῶνος εἰς ἐνότητα μίαν, ιδέαι ἐξευγενίζουσαι καὶ καλλύνουσαι τὸν βίον, ιδέαι τέλος ἐξεγείρουσαι ἐν ἡμῖν τὰ ὑψηλὰ ἐκεῖνα καὶ ἱερὰ αἰσθήματα τῆς ἀνθρωπίνης ἀξίας, τοῦ ἀνθρωπίνου προορισμοῦ καὶ τελειότητος καὶ τῆς πρὸς τὸ ἄπειρον στενῆς συγγενείας καὶ σχέσεως τοῦ ἀνθρώπου. Ἐκεῖ εἰς τὴν ὑψηλὴν σκοπιὰν τοῦ παρελθόντος καὶ τοῦ μέλλοντος θ' ἀκούσωμεν φωνῆς τινος ὥσπερ πόρρωθεν ἐκ τοῦ βάθους καὶ τῆς ἀπείρου ἐκτάσεως τοῦ χρόνου ἡχοῦσης, διότι εἶναι φωνὴ τῆς ἱστορίας, φωνὴ τῶν αἰώνων, φωνὴ τῆς καθολικῆς συνειδήσεως τοῦ ἀνθρώπου, ἀλλὰ καὶ λίαν ἐκ τοῦ σύννεγγυς παρ'

ἡμῖν αὐτοῖς ἀντηχοῦσης καὶ ὥσπερ ἐξ ἡμῶν αὐτῶν προερχομένης, διότι εἶναι ἡ θεία φωνὴ τῆς ἀληθείας ἐκ τοῦ βάθους τῆς ἀτομικῆς συνειδήσεως καὶ τοῦ μυχοῦ τῆς καρδίας διὰ τοῦ στήθους φθεγγομένη καὶ λέγουσα: Ἴδου λαὸς ὑψούμενος εἰς τὸ ὕψος τῆς ἀποστολῆς αὐτοῦ! Ἴδου λαὸς γινώσκων τὴν ἱστορίαν αὐτοῦ καὶ αἰσθανόμενος τὸν προορισμόν. Ἴδου λαὸς ἐκπληρῶν τὴν ἠθικὴν ἥτοι τὸ καθόλου ἀνθρώπινα καὶ τὴν ἀτομικὴν ἐθνικὴν, καὶ ἐν ταῖς δυαὶ ταύταις τὴν μεγάλην αὐτοῦ ἱστορικὴν ἀποστολήν. Ὁ λαὸς οὗτος ζῇ φυσικῶς ἐν τῷ παρόντι, ἀλλ' ἀνίπτεται ἠθικῶς εἰς τὸ παρελθὸν καὶ ἐκείθεν ὡς ἐξ ἀφετηρίας ὁρμᾷ πρὸς τὸ μέλλον. Τοιοῦτος λαὸς λύει τὰ δεσμὰ τοῦ χρόνου καὶ ὑψούμενος ὑπεράνω τοῦ παρόντος αὐτοῦ καθίσταται ὑπέρτερος τοῦ χρόνου. Χρόνου καὶ καίρου χαλεπότης οὐ κατισχύουσι τῶν ἠθικῶν καὶ πνευματικῶν αὐτοῦ δυνάμεων, δυστυχίαι καὶ δυσμένειαι τύχης ἔτι μᾶλλον ἐπιρρώτουσι τὰ ὑπολανθάνοντα ἐν αὐτῷ σπέρματα ἀθανασίας καὶ αἰωνιότητος ὁ ἰσχυρὸς βραχίων τοῦ ὑψίστου οὐ διαλείψει παρέχων αὐτῷ ἄρωγὴν ἐν τῇ ὁδῷ τῆς ἠθικῆς δόξης καὶ τοῦ ἠθικοῦ μεγαλείου, χεὶρ κυρίου Σαβκὼθ δδηγῆσει αὐτὸν εἰς τὸ ἰδεώδες τέρμα τοῦ σταδίου αὐτοῦ, ὁ Θεὸς τῶν πατέρων αὐτοῦ παρασκευάσει αὐτῷ μέλλον ἄξιον τοῦ μεγάλου καὶ ἐνδόξου παρελθόντος αὐτοῦ.

ΣΗΜΕΙΩΣΙΣ ΠΕΡΙ ΤΗΣ ΕΦΕΣΙΑΣ ΚΑΙ ΤΗΣ ΠΑΡΑ ΤΡΑΛΛΕΣΙ ΛΑΡΙΣΗΣ.

Ἐπιγραφαί τινες ἀνακαλυφθεῖσαι κατὰ τὰ τελευταῖα ταῦτα ἔτη, μᾶς βοηθοῦσι νὰ σημειώσωμεν ἐνταῦθα τινὰ περὶ τῆς Ἐφεσίας καὶ τῆς παρὰ Τράλλεσι Λαρίσης διότι παρὰ τισι γεωγράφοις, τὸ περὶ τε τῆς Ἰωνίας καὶ τῆς Λυδίας πραγματευσαμένοις, ἀμφότεραι αἱ Λάρισαι αὗται συγχέονται καὶ ἐκλαμβάνονται ὡς μία καὶ ἡ αὐτὴ Λάρισα. Τῆς γεωγραφικῆς ταύτης συγχύσεως πρό-